

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวิจัยนับเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนา ซึ่งทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือข้อเท็จจริง ด้วยการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้การทำวิจัยยังเป็นการพัฒนาองค์กรและบุคลากรด้วย (นัยนา กนกสุนทรรัตน์, 2540 : 2) และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการวิจัยเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการค้นคว้าและพัฒนาความรู้ในศาสตร์ทุกแขนง เป็นกระบวนการแสวงหาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่นมนุษย์และสังคม เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือสังคม หรือเพื่อการพยากรณ์หรือคาดการณ์ การวิจัยจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ (อัมรา นาวารวงศ์, 2538 : 1) สำหรับสถานการณ์การวิจัยของประเทศไทยเปรียบเทียบกับในระดับสากล โดยอาศัยดัชนีชี้วัดความสามารถในการวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปรียบเทียบกับระหว่างประเทศ ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันนานาชาติเพื่อการบริหารการพัฒนา (International Institute for Management Development ; IMD) และการประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) แห่งประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยออกเอกสารเป็นหนังสือเกี่ยวกับการแข่งขันระดับโลกประจำปี (The World Competitive Yearbook) ออกมาทุกปี อันเป็นที่ยอมรับกันในระดับสากลนั้น ปรากฏว่าความสามารถในการพัฒนาและวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย อยู่ในอันดับที่ 31 ในจำนวน 42 ประเทศเมื่อปี พ.ศ.2534 และตกต่ำลงอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ.2536 เมื่อไปอยู่ในอันดับที่ 40 ในการเปรียบเทียบกับ 46 ประเทศ อยู่ในอันดับที่ 44 ในปี พ.ศ.2539 และอยู่ในอันดับที่ 46 และ 47 ในปี พ.ศ.2542 และ พ.ศ.2543 ตามลำดับ อันแสดงว่าสถานการณ์ได้ตกต่ำลงไปเรื่อยๆ (สุธรรม อารีกุล และคณะ, 2543 : 765)

ขณะนี้ประเทศต่างๆ ที่กำลังพัฒนาและพัฒนาแล้ว ยอมรับว่าการวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นพื้นฐานความก้าวหน้าของงานสาธารณสุข ถ้าเราหันกลับไปพิจารณาประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา และญี่ปุ่น ก็จะพบว่าประเทศเหล่านี้ได้ผ่านยุคด้อยพัฒนามาแล้วทั้งสิ้น ประเทศดังกล่าวได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างกว้างขวางทุกแขนงวิชา ไม่ใช่เฉพาะทางการแพทย์เท่านั้น (สมชาย สมบูรณ์เจริญ, 2528 : 128) จึงมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์อย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยมากขึ้น เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปฏิบัติงานจากการให้บริการทางด้าน

สาธารณสุขแต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นการให้บริการและการทำวิจัยไปด้วย โดยได้มีการกำหนดไว้ในนโยบายข้อที่ 7 ของแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 7 ให้มีการสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา เพื่อการพัฒนาสาธารณสุขบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองให้มากขึ้นในระยะยาว โดยใช้กลวิธีการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในด้านวิทยาศาสตร์สาธารณสุขและสมุนไพร (คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการสาธารณสุข, 2535 : 49-52) และในแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 8 ก็เช่นเดียวกันโดยได้กำหนดยุทธวิธีการพัฒนาสาธารณสุขข้อที่ 4 ให้ศึกษา ค้นคว้า วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและเทคโนโลยีสาธารณสุข (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสาธารณสุข, 2539 : 53) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มีเป้าหมายที่จะเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยของประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือให้ภาครัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาไม่น้อยกว่า ร้อยละ 1.5 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปี และเพิ่มจำนวนนักวิจัยของประเทศเป็น 3.5 คนต่อประชากร 10,000 คน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 โดยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาสุขภาพข้อที่ 9 การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของระบบสุขภาพโดยเน้นการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยจัดสรรงบประมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ 1.0 ของงบประมาณด้านสุขภาพ เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ และให้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยเป็นองค์การมหาชน โดยได้รับงบประมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.5 ของงบประมาณของรัฐด้านสุขภาพ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544 : 76-77) นอกจากนี้ในส่วนของนโยบายการดำเนินงานของปลัดกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2545 (กระทรวงสาธารณสุข, 2544) ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านวิชาการไว้โดยให้การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในงานที่สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

สำหรับสถานการณ์การวิจัยของประเทศไทย ในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 8 มีงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนา 1,938.9 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.6 ของงบประมาณด้านสุขภาพทั้งหมด (330,176.2 ล้านบาท) และมีการใช้งบเพื่อลงทุนและพัฒนาศักยภาพการวิจัยด้านสุขภาพปีละประมาณ 300 – 500 ล้านบาท (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544 : 76) ในส่วนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง เป็นหน่วยงานในส่วนภูมิภาคสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปัจจุบันมีข้าราชการดำรงตำแหน่งนักวิชาการด้านสาธารณสุข จำนวน 5 ตำแหน่ง คือ นักวิชาการสาธารณสุข นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ นักวิชาการสุขภาพบาล นักวิชาการควบคุมโรค และนักวิชาการสุขศึกษา ปฏิบัติงานในสังกัดรวมทั้งสิ้น จำนวน 129 คน ข้าราชการเหล่านี้ปฏิบัติงานในหลายหน่วยงานและหลายระดับ

ตั้งแต่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขกิ่งอำเภอ โรงพยาบาลชุมชนและสถานีอนามัย ซึ่งในการกำหนดตำแหน่งนักวิชาการในส่วนราชการต่างๆ นั้น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารราชการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากส่วนราชการจะสามารถสรรหาผู้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญอย่างสูงเฉพาะบุคคลในด้านต่างๆ มาดำเนินการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และวิจัย เพื่อค้นหา ปัญหา สาเหตุของปัญหาและเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อทางราชการ ตลอดจนการให้บริการหรือการปฏิบัติงานบางอย่าง (ศิลา วรบรรพต, 2544 : 26) จะเห็นได้ว่าตำแหน่งนักวิชาการนั้นมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการทำวิจัย และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุงก็มีความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย เห็น ได้จากการจัดโครงการอบรมเพื่อพัฒนานักวิจัยขึ้นในปีงบประมาณ 2542 และ 2543 จำนวน 2 ครั้ง โดยมีผู้เข้าอบรมจำนวน 54 คน และ 24 คนตามลำดับ จากการสำรวจงานวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง พบว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2542 จนถึงปัจจุบัน มีการทำวิจัย 36 เรื่อง ในจำนวนนี้เป็นการทำวิจัยเป็นหมู่คณะ 16 เรื่อง และงานวิจัยเดี่ยว 20 เรื่อง โดยเฉลี่ยแล้วมีการทำวิจัยประมาณ 9 เรื่องต่อปี

กล่าวโดยสรุป ในปัจจุบันหลายฝ่ายเริ่มจะตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยมากขึ้น โดยเฉพาะการวิจัยทางด้านสาธารณสุขซึ่งเพิ่มบทบาทและความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ และโดยที่นักวิชาการด้านสาธารณสุขมีภารกิจด้านการวิจัยเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาระหน้าที่ และด้วยเหตุที่ผู้ศึกษาเป็นนักวิชาการสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง จึงมีความสนใจและต้องการศึกษาข้อมูลการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุข และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุข รวมทั้งมีปัญหาคอขวดอุปสรรคใดบ้างในการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการทำวิจัยและปัจจัยที่มีผลต่อการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านลักษณะประชากรและสังคม ปัจจัยพื้นฐานด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการทำวิจัย และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม กับการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

สมมติฐานการศึกษา

1. ปัจจัยด้านลักษณะประชากรและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษาสูงสุด รายได้ ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาดำรงตำแหน่งนักวิชาการด้านสาธารณสุข สถานที่ปฏิบัติงาน การศึกษาด้านการวิจัย การอบรมด้านการวิจัย การเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการ และการอ่านวารสารวิชาการ มีความสัมพันธ์กับการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

2. ปัจจัยพื้นฐานด้านจิตวิทยา ได้แก่ ทศนคติต่อการวิจัยและแรงจูงใจในการทำวิจัย มีความสัมพันธ์กับการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

3. ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการวิจัย มีความสัมพันธ์กับการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

4. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความพร้อมของหน่วยงานที่เอื้อต่อการวิจัย การเห็นความสำคัญของการวิจัยของผู้บริหาร และการสนับสนุนด้านการวิจัยของหน่วยงาน มีความสัมพันธ์กับการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง โดยใช้แบบสอบถามดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤษภาคม 2545 ถึง เดือนมิถุนายน 2545

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

1. ปัจจัยด้านลักษณะประชากรและสังคม หมายถึง คุณลักษณะด้านภูมิหลังและข้อมูลส่วนบุคคลและสังคม ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษาสูงสุด รายได้ ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาดำรงตำแหน่งนักวิชาการด้านสาธารณสุข สถานที่ปฏิบัติงาน

การศึกษาด้านการวิจัย การอบรมด้านการวิจัย การเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการ และการอ่านวารสารวิชาการของนักวิชาการด้านสาธารณสุข

2. การศึกษาด้านการวิจัย หมายถึง การเรียนด้านการวิจัยในหลักสูตรการศึกษาของสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ เช่น ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก เป็นต้น

3. การอบรมด้านการวิจัย หมายถึง การที่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรด้านการวิจัยในระหว่างปีงบประมาณ 2542 จนถึง เดือนพฤษภาคม 2545

4. การเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการ หมายถึง การเข้าร่วมประชุม สัมมนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานวิจัย ในระหว่างปีงบประมาณ 2542 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2545

5. การอ่านวารสารวิชาการ หมายถึง การอ่านวารสารที่ตีพิมพ์ผลงานวิจัยอย่างน้อย 1 เรื่องในแต่ละฉบับ ซึ่งรวมทั้งวารสารวิชาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6. ปัจจัยพื้นฐานด้านจิตวิทยา หมายถึง คุณลักษณะด้านจิตใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ทักษะต่อการวิจัยและแรงจูงใจในการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุข

7. ทักษะต่อการวิจัย หมายถึง ความเชื่อ หรือความรู้สึกทางบวกหรือทางลบที่นักวิชาการด้านสาธารณสุขมีต่อการวิจัย เช่น ชอบ-ไม่ชอบ พอใจ-ไม่พอใจ ตามวิธีการวัดทัศนคติของลิเคอร์ท (Likert's Method)

8. แรงจูงใจในการทำวิจัย หมายถึง ภาวะที่นักวิชาการด้านสาธารณสุขมีความเชื่อว่าตนมีความสามารถที่จะทำวิจัย และการทำวิจัยจะนำมาซึ่งผลตอบแทนที่ตนต้องการ หรือเห็นว่าเป็นสิ่งมีคุณค่า

9. ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการวิจัย หมายถึง ความสามารถทางด้านสติปัญญาของนักวิชาการด้านสาธารณสุขที่แสดงออกโดยความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผลเกี่ยวกับการวิจัย

10. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการทำวิจัยในด้านต่างๆ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ความพร้อมของหน่วยงานที่เอื้อต่อการวิจัย การเห็นความสำคัญของการวิจัยของผู้บริหาร และการสนับสนุนด้านการวิจัยของหน่วยงาน

11. ความพร้อมของหน่วยงานที่เอื้อต่อการวิจัย หมายถึง การที่หน่วยงานมีระบบข้อมูล เอกสารและงานวิจัย แหล่งข้อมูลต่างๆ มีงบประมาณหรือทุนวิจัย มีวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการทำวิจัย

12. การสนับสนุนด้านการวิจัยของหน่วยงาน หมายถึง การที่หน่วยงานมีการจัดฝึก

อบรมการวิจัย จัดให้มีที่ปรึกษาวิจัย จัดแบ่งเวลาให้สำหรับทำวิจัย จัดให้มีผู้ช่วยวิจัย การจัดหาแหล่งทุนวิจัยจากภายนอกหน่วยงาน หรือการประสานงานในการศึกษาข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ

13. การทำวิจัย หมายถึงการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการหรือเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ อาจทำเป็นรายบุคคลหรือหมู่คณะ หรือการทำผลงานวิชาการเพื่อเลื่อนระดับตำแหน่ง ในระหว่างปีงบประมาณ 2542 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2545 โดยไม่นับรวมถึงการทำวิจัยเพื่อการศึกษาในระหว่างการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง

14. นักวิชาการด้านสาธารณสุข หมายถึง ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง และดำรงตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุข หรือ นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ หรือ นักวิชาการสุขภาพบาล หรือ นักวิชาการควบคุมโรค หรือ นักวิชาการสุศึกษา ระดับต่างๆ และปฏิบัติงานในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขกิ่งอำเภอ โรงพยาบาลชุมชนและสถานอนามัยในจังหวัดพัทลุง ในปีงบประมาณ 2545

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาและลดอุปสรรคในการทำวิจัยของนักวิชาการด้านสาธารณสุขในจังหวัดพัทลุง